

Érdemjegy vagy szöveges értékelés?

Ha valakit olyannak látsz, amilyen éppen most,
Ezzel visszatartod őt a fejlődésben.
De ha olyannak látod, amilyené lehetne,
Ezzel előre segített őt életútján.

(Goethe)

Régi és jól bevált pedagógiai gyakorlat változott meg a közelmúltban az általános iskolai oktatásban. 2004. szeptember 1-je óta érdemjegyek helyett szöveges értékeléssel kell minősíteni a tanulókat. A módszer felmenő rendszerben kerül bevezetésre az első osztálytól a negyedik osztály felévéig. (Első osztályban már évek óta bevált gyakorlat a gyerekek szöveges értékelése.) Ebben a tanévben már a második osztályos gyerekeket is szövegesen értékeljük.

Az osztályzatokkal való értékelés nem ad elegendő információt, nem mutat rá, hogy hol van szükség segítségre, fejlesztésre.

A szöveges értékeléstől remélték a továbblépés lehetőségét, nem beszélve arról, hogy a jegyekért való küzdelem megszűnésével előtérbe kerülhetne a belső igényből való tanulás, amely a gyermek természetes érdeklődéséből, kíváncsiságából fakad, és nem befolyásolja semmiféle teljesítménykényszer.

A tanulóknak adott osztályzatok megbízhatóságát is sokan kétségbe vonják. Az egyszerűbbnek tűnő osztályozás helyett próbálunk tehát árnyaltabb módon, szövegesen értékelni.

Az osztályozásról a szöveges értékelésre való áttérés nem elsősorban az értékelési gyakorlat módjának megváltoztatása, hanem alapvető nevelésfilozófiai szemléletváltás. A pedagógus gyermekről, nevelésről, tanulásról való gondolkodásmódjának átalakulása. Ahhoz, hogy a módszer igazán működjön, változtatni kellene az egész tanulási-tanítási stratégián. (1.)

A módszer a pedagógusokat is megosztja. Tény, hogy ennek a minősítésnek mindeddig nem volt hagyománya hazánkban (bár a törvény 1996 óta lehetőséget nyújtott erre, de ez nem volt kötelező). Sajnos attól, hogy valami kötelezővé válik, még nem feltétlenül működőképes.

Az első tapasztalatok azt mutatják, hogy a módszer fogadtatása vegyes mind a tanítók, mind a szülők részéről. A tanítók szakmailag nem voltak felkészülve a feladatra, kevés használható szakirodalom jelent meg (magyar nyelven).

Komolyabb segítséget talán csak a tanév végére elkészült szoftver nyújtott, ami előre megfogalmazott mondatokat tartalmaz. Többen kifogásolták ezt a mondatbankos módszert, mert nem alkalmazható minden gyermek értékeléséhez. (A jellemzések egyéni kiegészítésére természetesen lehetősége volt minden tanítónak.)

Valóban nem tökéletes megoldás ez sem, a kényszer szülte. Most még szükség lehet rá, mankóként segítheti a munkát. Talán a legfontosabb az lett volna, hogy a pedagógusokban ne alakuljon ki ellenérzés és elutasítás, ne érezzék túlságosan felesleges és időrabló feladatnak.

Sajnos azonban a tanítóknak tavaly tanév végén számos problémával kellett megküzdeniük: az új nyomtatványokkal (amelyek késve érkeztek az iskolába), az elsős értékelő szoftver használatával (ami május 18-án vált csak letölthetővé, és azután is igen problémás volt a használata), és ezeken kívül számos apró, de rendkívül bosszantó dologgal: például az új bizonyítvány túlságosan szűk zsebével, ahova szinte képtelenség volt belepréselni az értékelőlapot.

Így indult hát útjára nálunk a szöveges értékelés.

Az *ellenzők tábora* még számos érvet sorakoztat fel:

– A jegyeket a pedagógusok és a szülők is jobban tudják követni.

– Maguk a szülők mihez kezdenek egy ilyen értékeléssel? Sok szülőnek nem mond semmit a pedagógia nyelvén megfogalmazott szöveg, nem értik. A tanítók számára is gondot okoz, hogy mindebből mit és hogyan adjanak át a szülőknek.

– Mivel a szülők nem értik, vagy csak részleteiben értik a kiadott értékelést, arra kéri gyakran a tanítót, hogy mondja meg: ez jegyben kifejezve hányas lenne.

A tanárok nem szívesen mellékelik a jegyet, hiszen így értelmét vesztené a szöveges értékelés.

Nagy feladat a pedagógusnak, hogy úgy értékeljen, hogy az a szülő számára is komoly információt jelentsen, betekintést nyerjen gyermeke haladásába, képet kapjon a hiányosságokról. Hozzá kell szokni.

Nem könnyű kiszakadni abból a rendszerből, amiben a szülők is felnőttek. Nekik is tanulni kell ezt az új formájú értékelést, hogy ne a szöveg osztályzatokra való fordítására törekedjenek, hanem ismerjék fel az így nyújtott többletinformációt.

Magyar Bálint oktatási miniszter mondta az MTV Este című műsorában:

„Ez olyan, mint amikor majd bevezetik nálunk az eurót. Egy darabig mindent át akarunk számolni forintba, majd eltelik néhány év, azután természetesen fogunk euróban számolni, és már fejben sem számolunk át forintra. Egyelőre a szöveges értékelést is átszámolják. Eltelik néhány év, és hozzászoknak az új rendszerhez.” (2.)

– Sok tanító szerint a jegy sokkal motiválóbb volt a gyerekek számára (ne feledkezzünk meg, az osztályzatok értékelő funkciójuk mellett, bizonyos nevelő-, büntető és jutalmazó feladatot is elláttak).

– Tartanak attól, hogy az új módszer kevésbé sarkallja majd a diákokat a jobb eredmény elérésére.

– Ez az értékelési rendszer kitolja az érdemjeggyel való első találkozást tízéves korra, ami a kamaszkor kezdete, és az lelkileg labilisabb időszak a gyermek életében, mint a 6-7 éves kor. A 6-7 éves gyermekben a legnagyobb a felnőttek elvárásainak való megfelelés igénye. Félő, hogy a negyedik osztályban kapott első érdemjegyeknek sokkal nagyobb lesz a negatív hatása.

A *szöveges értékelés mellett érvelők* viszont számos pozitívumot sorakoztatnak fel:

– ez az értékelés oldja a jegy megbélyegző hatását.

Kiemelten fontos ez az iskolába lépés időszakában, amely az önértékelés kialakulásának szempontjából igen érzékeny korszaka a gyerekeknek. A teljesítményre kapott osztályzatot az egész személyiségre vonatkoztatja, ez korlátozhatja az előrelépés lehetőségeit. Az osztályzatokkal kapcsolatos félelmek állandó szorongást okozhatnak.

– Lehetővé teszi a gyermek árnyalt, több szempontú értékelését.

– Modernebb nevelési stílust tesz lehetővé.

– Végre nemcsak azt keresi, mit nem tud a gyerek, hanem rámutat arra is, milyen képességekkel rendelkezik.

– Használhatóbb, érthetőbb információt kap a teljesítményéről, tudásáról.

– Felismerheti, mely területeken szorul gyakorlásra, felzárkózásra.

– Szorosabb kapcsolattartást igényel a szülőkkel és a gyerekekkel.

– Alakítja a helyes önértékelést, segíti az önismeret kialakítását.

Az előző tanévben mi is nagyon tanácstalanul láttunk hozzá az új feladathoz. Néhányan nagyon lelkesek voltak, mert az új lehetőségeket tartották szem előtt, mások inkább bizonytalanok voltak: vajon hogyan lehet ezt kivitelezni?

Szerencsére óriási segítséget nyújtott számunkra az Apáczai Kiadó értékelő füzeté, a kezdeti időszakban (az első évben) ezt használtuk. Mindannyian hamar rádöbbsentünk, hogy ez a megoldás sem teljes, hiszen nem tudunk minden tanulót megfelelően „besorolni”, ugyanakkor azt is láttuk, hogy lehetetlen tökéletes skálát alkotni. Mégis felmerült az igény arra, hogy legyen egy saját, általunk a legjobbnak tartott táblázatunk, ami megkönnyíti a munkánkat. Iskolánk pedagógusa, Végh Zoltánné szakvezető tanító készítette el az első- és második osztályos lapokat (jelenleg a harmadikosan dolgozik), amelyeket az ideai tanévtől használunk.

Az új rendszer tehát láthatóan nagyon megosztja a pedagógusok táborát. Érvek és ellenérvek sorakoztathatók fel, hiszen legalább annyi előnye van, mint hátránya. Egy dologban azonban egyetértünk: van még mit csiszolni a programon.

JEGYZETEK

1. www.deol.hu/main Gurbán György: Értém, nem értém. 2005. február
2. MTV. Az Este: Új tanév, új gondok. 2005. augusztus 31.

IRODALOM

1. www.zalamedia.hu Kitekintő: Kelemen Judit: Nincsen se egyes, se ötös.
2. Kossuth Rádió: Napközben. Szilvay Balázs: Viszlát, poroszok oktatás. 2004. szeptember 1.

MELLÉKLET

Részlet az értékelési rendszerünkből:

1. osztály

	okt. eleje	dec. eleje	jan. vége	ápr. eleje	jún.
Magatartás, kapcsolatai: udvarias (A); barátkozó (B); segítőkész (C); tisztelettudó (D); alkalmazkodó (E); csendes (F); visszahúzó (G); néha türelmetlen (H); gyakran türelmetlen (I); mindig fegyelmezett (J); általában fegyelmezett (K); csak pedagógus jelenlétében fegyelmezett (L); néha fegyelmezetlen (M); gyakran fegyelmezetlen (N); néha durva (O); gyakran durva (P); segíti társait (R); zavarja társait (S); tiszteletlen (T)					
Szorgalom, tanulási szokásai: Példamutató (A); önálló (B); pontos (C); <u>érdeklődése</u> hosszan tartó (D1), átlagos (D2), rövid (D3); <u>feladatvégzés</u> kitartó (E1), kitartása változó (E2), biztatásra szorul (E3), passzív (E4); lelkiismeretes (F); felületes (G); munkatempója gyors (H1), megfelelő (H2), lassú (H3);					

önálló (I), önállótlán (J); <u>órai aktivitása</u> intenzív (K1), változó (K2), passzív (K3); <u>figyelme</u> kitartó (L1), életkorának megfelelő (L2), elka-landozó (L3); <u>felszerelése</u> rendes (M1), néha hiányos (M2), gyakran hiányos (M3); <u>házi feladatait</u> mindig elvégzi (N1), néha hiányos (N2), gyakran hiányos (N3)					
Magyar nyelv és irodalom: <u>szóbeli megnyilatkozásai:</u> közlékeny (A); vá- lasztékos (B); bátor (C); bátortalan (D); rövid mondatokat használ (E); csak szavakkal vála- szol (F); körülményes (G); nehezen szórabír- ható (H)					
<u>hang- és betűfelismerése:</u> pontos (A); határozott (B); keveset téveszt (C), sokat téveszt (D); lassú (E); bizonytalan (F)					
<u>betű összeolvasása:</u> pontos (A); határozott (B); keveset téveszt (C); sokat téveszt (D); lassú (E); bizonytalan (F)					
<u>olvasáshoz való viszonya:</u> szeret olvasni (A); csak biztatásra olvas (B); nem szeret olvasni (D)					
<u>szótagoló olvasása:</u> pontos (A); nem mindig érzi a szótaghatárokat (B); akadozó (C)					
<u>hangos olvasás:</u> bátor (A); folyamatos (B); kifejező (C); kevés hibával (D); akadozó (E); sok hibával (F)					
<u>szövegértés:</u> érti az olvasott szöveget (A); segít- ségre, fejlesztésre szorul (B); nem érti, amit olvas (C)					
<u>memoriter:</u> hibátlan, kifejező (A); kevés hibával (B); több segítséggel (C)					
<u>tudáspróba:</u> hibátlan (A); kevés hibával (B); több hibával (C)					
<u>drámajátékok:</u> szívesen vesz részt (A); csak felszólításra vesz részt (B)					
<u>írásbeli megnyilatkozásai:</u> <u>betűalakítás kapcsolás:</u> lendületes (A); szép (B); rendezett (C); szabályos (D); rendezetlen (E); szabálytalan (F); maszatos (G); görcsös (H); kapkodó (I); nem esztétikus (K)					
<u>másolás:</u> pontos (A); kevés hibával (B); sok hibával (C)					
<u>tollbamondás:</u> pontos (A); kevés hibával (B); sok hibával (C)					
<u>emlékezetből írás:</u> pontos (A); kevés hibával (B); sok hibával (C)					

2. osztály

	okt. eleje	dec. eleje	jan. vége	ápr. eleje	jún.
Matematika:					
<u>számfogalma:</u> kialakult (A); kicsit bizonytalan (B); bizonytalan (C)					
<u>számok rendezése, hely a számegyenesen:</u> biztos (A); néha téveszt (B); bizonytalan (C)					
<u>római számok:</u> ismeri (A); néha téveszt (B); nem tudja (C)					
<u>összeadás:</u> hibátlan (A); kevés hibával (B); több hibával (C)					
<u>kivonás:</u> hibátlan (A); kevés hibával (B); több hibával (C)					
<u>szorzás:</u> hibátlan (A); kevés hibával (B); több hibával (C)					
<u>osztás:</u> hibátlan (A); kevés hibával (B); több hibával (C)					
<u>műveletek közötti összefüggések:</u> felismeri (A); segítséggel ismeri fel (B); nem ismeri fel (C)					
<u>szöveges feladatok:</u> önálló (A); kis segítséget igényel (B); sok segítséget igényel (C)					
<u>szabvány mértékegységek felismerése és használata:</u> hibátlan (A); téveszt (B); nem tudja (C)					
<u>önellenőrzés:</u> pontos (A); elfogadható (B); felületes (C)					
Természetismeret:					
<u>érdeklődése:</u> nyitott (A); felkelthető (B); közömbös (C)					
<u>a tanult fogalmak ismerete:</u> biztos (A); kis segítség szükséges (B); sok segítség szükséges (C)					
<u>a tanult jelenségeket</u> felismeri (A); segítséggel ismeri fel (B); nem ismeri fel (C)					
<u>a tanult élőlények jellemzőit</u> ismeri (A); segítséggel tudja (B); sok hiányossággal ismeri (C)					
<u>az emberi testet, annak működését, jellemzőit</u> ismeri (A); segítséggel tudja (B); sok hiányossággal ismeri (C)					
<u>helyes táplálkozást, fogápolást</u> ismeri (A); segítséggel tudja (B); sok hiányossággal ismeri (C)					
<u>a gyalogos közlekedés szabályait:</u> ismeri (A); kicsit hiányosak az ismeretei (B); nagyon hiányosak az ismeretei (C)					
<u>közvetlen környezetét:</u> ismeri (A); hiányosak az ismeretei (B); nem ismeri (C)					
<u>gyűjtő munkát:</u> rendszeresen végez (A); időnként végez (B)					